

6. Regionalismus ve světové ekonomice.

Kompletní text k tématu viz:

FÁREK, Jiří; KRAFT, Jiří. *Světová ekonomika v epoše globálních změn*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 9788073729103, **str. 19 – 28**

KUNEŠOVÁ, Hana a kol. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. Praha : C. H. Beck, 2013. 3. vydání, **str. 93 – 118**

V současnosti se rapidně zvyšuje význam regionalismu, tedy regionálních dohod o ekonomické integraci, které stanovují pravidla obchodu pro své členy na jiné úrovni než mnohostranný obchodní režim. Ve 30. a 40. letech dvacátého století se rozvíjely procesy, které začaly být teoretiky mezinárodního obchodu označovány jako „regionální integrace“. Podstatou těchto procesů bylo odstraňování diskriminačních překážek obchodu mezi dvěma či více státy a vytváření určitých prvků spolupráce a koordinace mezi nimi.

Téma regionalismu jako svébytné formy prostorově vymezeného sdružování a hospodářsko-politické spolupráce je předmětem různých teoretických přístupů i diskusních polemik. Obsah tohoto pojmu a definiční charakteristiky se postupem doby vyvíjely tak jak se ve světovém hospodářství od druhé poloviny 20. století prosazovaly integrační trendy a procesy ekonomické globalizace.

Obecně lze vyslovit hypotézu, že **regionalismus představuje jednu z nosných tendencí** soudobého vývoje globalizovaného světa, spjatou s technologickým pokrokem, s liberalizací a s posilováním integračních vazeb mezi ekonomickými subjekty v daném hospodářsko-politickém prostoru. Region má dimenzi

- teritoriální a
- socioekonomickou ve smyslu prosazování určitého sjednoceného úsilí místních institucí a podnikatelské komunity, jakož i soudržnosti ve sféře soukromé, municipální a veřejné.

Rozlišovat lze úrovně spolupráce či sdružování od jednodušších neformalizovaných typů až k pokročilým stupňům smluvního zakotvení principů hospodářského sjednocování v geograficky i kulturně spjaté oblasti.

Regionální integrace je často předcházena či doprovázena tzv. **regionalizací**. Regionalizace představuje různé typy společenského a ekonomického sdružování a spolupráce v rámci konkrétní oblasti, zapříčiněné růstem objemu a rozmanitosti přeshraničních transakcí ve formě pohybu zboží a služeb a mezinárodních kapitálových toků, ale také rychlého celosvětového šíření technologií.

Motivy regionální integrace:

- zvýšená efektivita produkce umožňující specializaci na základě komparativních výhod spjatých s liberalizací trhů integrujících se států,
- dosažení vyšších úspor z rozsahu výroby díky větší velikosti integrovaného trhu,
- lepší pozice v mezinárodním obchodě, která vede ke zlepšení směnných relací,
- dodatečné efekty způsobené větší konkurencí mezi firmami,
- změny v množství a kvalitě výrobních faktorů plynoucí z vývoje technologie (důsledek růstu efektivity firem).

Pokud se regionální integrace bude rozvíjet nad rámec zóny volného obchodu či celní unie, přibývají další možné zdroje růstu plynoucí ze spojeného úsilí zúčastněných států, a to:

- ekonomické podněty pro mobilitu výrobních faktorů, tedy vyšší národní důchod,
- snížení nákladů na provádění fiskální a monetární politiky,
- snížení nákladů na realizaci opatření ke zvýšení zaměstnanosti, snížení inflace, dosažení vnější rovnováhy a vyššího ekonomického růstu.

Formální změny regionalismu souvisejí se vznikem nových vzorů regionální integrace ve světové ekonomice. Jejich důsledkem je růst četnosti (diferenciace) typů regionální integrace. Mezi nové typy regionální integrace můžeme zařadit: transregionalismus, interregionalismus, subregionalismus a vytváření celokontinentálních regionálních uspořádání.

Kontrolní otázka:

Najděte pozitivní a negativní faktory regionalismu.

Na vrcholu pomyslného „žebříku“ úrovní soudobé regionalizace spočívají administrativně, politicky a ekonomicky integrované útvary zemí s názorným příkladem hospodářské a měnové unie v Evropě. **Euroregiony** se konstituují na základě historicky determinované propojenosti a představují svého druhu pragmatický regionalismus sladující účinky

globalizace s lokálními zájmy. Jde zpravidla o oblasti s nadprůměrným rozsahem, četností i rozmanitostí vzájemných styků a přeshraničních transakcí, týkajících se pohybu zboží, služeb, osob, kapitálu a znalostí. Koordinované rozvíjení forem územní spolupráce v jejich rámci pak skýtá značný potenciál pro zlepšování podnikatelského prostředí, snižování nákladů, zvyšování produktivní zaměstnanosti a podněcování investiční aktivity. Zvláště se to týká vzájemně propojených iniciativ orgánů územní samosprávy, rozvojových agentur, podnikatelských skupin, fondů rizikového kapitálu i školicích a vzdělávacích zařízení.

Euroregionálně zasazená a podporovaná spolupráce ekonomických, vzdělávacích a vědeckovýzkumných subjektů a institucí se jeví nejenom podpůrným faktorem růstové dynamiky, ale mnohdy i kvalitní alternativou nejrůznějších veřejných (národních) programů a iniciativ, které jsou tak či onak poznamenávané všudypřítomnou byrokracií a vzdáleností decizních center. Na regionální úrovni lze bezprostředněji identifikovat, respektive pojmenovat rozvojové problémy a rezervy, aktivizovat zprostředkující instituce a účelně vyvažovat koncepce politických cílů s programy či projekty přeshraniční spolupráce v oblastech jako například doprava, malé a střední podnikání, cizinecký ruch, výzkum, infrastrukturní sítě, ochrana životního prostředí a další.

Na pozadí transformace ekonomik k technologicko-inovačnímu způsobu výroby vystupuje zvlášť do popředí aspekt jednak regionálních adaptací vůči specifickým rizikům i efektům globalizace a jednak utváření či kultivace synergických efektů, kreativity a místních sfér předností. Zejména pokud jde o povzbuzování tvůrčích schopností, úrovně kvalifikace a investiční aktivity ve sféře malého a středního podnikání. V této souvislosti jde i o rozvoj spolupráce s vysokými školami ve směru podpory výzkumu a kvalifikace s vazbou na specificky regionálně potřebnou připravenost absolventů.

Pozoruhodným fenoménem se stává navíc soutěživost meziregionální a následně i hledání forem institucionálního uspořádání, které by podporovaly hospodářskou vitalitu daného regionu a omezovaly retardující vliv nejrůznějších koalic, zájmových skupin a administrativních bariér. Do nové polohy se rovněž dostává otázka jednak manévrovacího, respektive adaptačního prostoru regionální podnikatelské sféry při vzrůstající heterogenitě firem a jednak i vhodné organizační a manažerské strategie. Zvláště se to týká adekvátní politiky v oblasti mzdové, pracovní, kvalifikační a motivační, jakož i dostatečné variability uvnitř systémů zaměstnanosti.

Osobité regionální podmínky a charakteristiky vedou k úvahám o relevantnosti národně či odvětvově plošně standardizovaných kodexů a norem, jakož i obecně politicky

determinovaných postupů, cílů a výsledků centrálních kolektivních vyjednávání v pracovně mzdové oblasti. Jinak řečeno jde o stupeň konzistentnosti centrálního stanovování cílů, zásad a priorit se specifickými **podmínkami a potřebami podnikání v regionech**, kde mohou podniky lépe respektovat individuální požadavky a problémy zákazníků, jakož i místní zvláštnosti trhů práce i kapitálu.

V souvislosti s různými iniciativami orientovanými na podporu podnikání v regionech vystupuje i problematika tzv. **klastrů** ve smyslu určitého neformálního seskupení vzájemně se doplňujících a v různé míře spolupracujících menších a středních podniků příbuzného výrobního zaměření, jejichž koordinovaná součinnost i spojování zdrojů pro určité projekty a konkrétní rozvojové akce by měla účastníkům zlepšovat hospodaření, spořit náklady a přinášet významné výhody či synergické efekty. Klastrová koncepce se v Evropě (původně v Itálii) prosazovala zhruba od 80. let minulého století a získávala stoupence i uznání veřejných činitelů. Zejména v době hospodářského útlumu na počátku 90. let, kdy některé „shluky“ spolupracujících, byť i soutěžících firem prokazovaly přizpůsobivou životaschopnost.

V dnešním posuzování této problematiky je patrný odklon od obdivného k realističtějšímu hodnocení a tříbení názorů s ohledem na některá úskalí tlumící nadměrný optimismus či přeceňování přínosu klastrů pro regionální konkurenceschopnost a prosperitu. Zejména pokud je o schopnost čelit nadnárodním řetězcům, které mohou nejenom rychle reagovat na potřeby a přání trhu, ale i účinněji využívat přednosti jak sofistikovaného řízení globální dodavatelské a obchodní sítě, tak i výhody outsourcingu do oblastí s řádově nižšími mzdovými náklady. Sporným aspektem klastrů se jeví až příliš těsné sepětí jednak s pracovními zvyklostmi a zaměstnaností v daném regionu (menší firmy zakořeněné v určitém prostředí mají obtížnější situaci, pokud jde o propouštění a likvidaci pracovních míst a o přenášení výrob do jiných destinací) a jednak s převážně řemeslnou dovedností v pracovně náročnějších segmentech zpracovatelského průmyslu spíše než ve službách a v produkci technologicky rozvinutých oborů s vysokou přidanou hodnotou.

Hospodářské soutěžení se světem nelze jednoduše odmítnout a permanentní inovace se snižováním nákladů jsou podmínkami úspěchu i pro menší firmy a jejich seskupení. V konkrétní realitě se z nich nezřídka vynořují efektivní dynamické podniky v úloze nadnárodní společnosti „malého vydání“, které se stávají jedním z článků přeshraničně působících podnikatelských řetězců. Oprávněnou se nicméně jeví hypotéza, že klastry nejsou univerzálním lékem na globální konkurenci. Jejich idea se nevytratila ze scény, ale spíše

se transformovala do sdílení a exportu zkušeností a know-how, do společného výzkumu a vývoje a do aktivního uplatňování v zemích s levnější pracovní silou a se středně rozvinutým technologickým zázemím.

Ve srovnání s klastry je v literatuře zabývající se problematikou regionálního rozvoje soustředěnější pozornost věnována přeshraničnímu pohybu soukromého kapitálu. Zvláště pak investicím, jejichž toky patří k ukazatelům transnacionální povahy firem, trendů mezinárodního obchodu (např. geografické struktury), atraktivity regionů a konec konců i stupně soudržnosti dílčích hospodářských politik v rámci dané územní oblasti.

Příznačným rysem 21. století se stává rovněž určitá aktivizace „státního kapitalismu“, respektive propojování síly států či vlád se zásadami a principy liberálního tržního systému. Stoupá počet státem kontrolovaných společností (podle UNCTAD je státní společností ta, kde stát vlastní více než 10 % akcií), ale i fondů svrchovaného majetku, které disponují velkými objemy kapitálu. Poměrně novým fenoménem jsou úvahy o vzájemně soutěžících kapitalismech, ať již v evropském kontextu (nezřídka s dělením na „severní“ a „jižní“), anebo s přívlastky jako demokraticky rozvojový (např. Indie a Brazílie), městský podnikatelský (Singapur, arabské emiráty apod.), ale také asijské modely s aktivnější úlohou vlád a propojováním místních sociálně kulturních hodnot se státní mocí.

Regionální seskupení lze členit z řady aspektů, mezi které patří: **hloubka regionalismu**, **počet účastníků**, či **ekonomická úroveň zemí**, které regionální integraci vytvářejí.

Členění dle **hloubky regionalismu**: mělký regionalismus, hluboký regionalismus, přechodový typ.

Podle počtu účastníků jde o členění na **dvoustranná** – bilaterální a **mnohostranná** – multilaterální regionální seskupení, jejichž členy jsou dva státy či tři a více států.

Třetím kritériem je **ekonomická úroveň zemí**:

- **severo-severní integrace**
- **jiho-jižní integrace**
- **severo-jižní integrace**

Kontrolní otázka:

Najděte příklady jednotlivých typů regionální integrace.